

การจัดการพิพิธภัณฑ์: กรณีศึกษาห้องประวัติศาสตร์ศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดกาญจนบุรี
MUSEUM MANAGEMENT: A CASE STUDY OF A HISTORY SECTION,
KANCHANABURI CULTURAL CENTER

ศิวะรัฐ คำนุ¹
เศกสิทธิ์ ปักซี่²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหาข้อมูลคุณลักษณะของวัตถุที่จัดแสดงอยู่ในห้องประวัติศาสตร์ ศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดกาญจนบุรี และเพื่อศึกษารูปแบบการจัดแสดงวัตถุที่เหมาะสมกับการจัดแสดงในศูนย์วัฒนธรรม การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยมีขอบเขตการศึกษา คือ ห้องจัดแสดงวัตถุทางประวัติศาสตร์ศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดกาญจนบุรี จากการวิจัยทำให้ได้ชื่อ ที่มา วิธีใช้ ประโยชน์ใช้สอยและข้อมูล รายละเอียดต่างๆ ของวัตถุที่จัดแสดง และได้แนวทางการจัดการพิพิธภัณฑ์ที่เหมาะสมกับห้องจัดแสดงวัตถุทางประวัติศาสตร์ ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดกาญจนบุรี

คำสำคัญ: การจัดการพิพิธภัณฑ์ ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดกาญจนบุรี ห้องประวัติศาสตร์

Abstract

The purpose of this study are to study about the information of exhibits Kanchanaburi Cultural Center and to study the suitable venue for exhibits in Kanchanaburi Cultural Center. This research is survey research and the scope of the study is the historical room in Kanchanaburi Cultural Center. The result of this study, researcher got the name, usage and detailed of the exhibits and got a suitable model for museum management approach to the historical room, Kanchanaburi Cultural Center.

Keywords: Museum management, Kanchanaburi Cultural Center, Historical room

¹ นักวิชาการช่างศิลป์ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

² รองผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

การท่องเที่ยวขยายตัวสูงขึ้นมีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจ สามารถช่วยให้เศรษฐกิจฟื้นตัวได้ในเวลารวดเร็วกว่าภาคผลิตและบริการอื่นๆ ของประเทศ ทั้งเป็นแหล่งรายได้สำคัญ ก่อให้เกิดการสร้างงานการกระจายรายได้และนำความเจริญไปสู่ภูมิภาคและประเทศ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มที่ให้ความสำคัญ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม อัตลักษณ์และคุณค่าของสังคมซึ่งสามารถจะสะท้อนให้เห็นสภาพชีวิตความเป็นอยู่ในอดีตได้เป็นอย่างดีไม่ว่าจะเป็นสภาพเศรษฐกิจ สังคม หรือขนบธรรมเนียมประเพณี เทศกาลและงานเฉลิมฉลอง รวมถึงสินค้าพื้นเมืองในพื้นที่ต่างๆ เช่น ประเพณีวันสารทเดือนสิบของจังหวัด นครศรีธรรมราช และประเพณีปล่อยเต่าของจังหวัดพังงา ประเพณีบุญบั้งไฟล้านนารอง และประเพณีบุญห่มมันใหญ่ ของจังหวัดบุรีรัมย์ จัดได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมเช่นเดียวกัน (กาญจนา แสงลี้มสุวรรณ และศรัณยา แสงลี้มสุวรรณ, 2555, หน้า 140)

จังหวัดกาญจนบุรี เป็นดินแดนที่เต็มไปด้วยเรื่องราวก่อนประวัติศาสตร์ที่สำคัญของไทย ลุ่มน้ำแควน้อย และลุ่มน้ำแควใหญ่ เป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยน้ำใสสะอาด สัตว์ป่าน้อย-ใหญ่ ในน้ำเต็มไปด้วยกุ้ง หอย ปู ปลา มีที่ราบบริเวณเชิงเขา ถ้ำ ตามริมแม่น้ำมีพื้นที่ทำการเพาะปลูกพืชผลทางการเกษตร มีการขุดค้นพบเครื่องมือมนุษย์สมัยหินเก่า โครงกระดูกมนุษย์สมัยหินกลาง และสมัยหินใหม่ที่บ้านเก่า จนถึงยุคโลหะตอนปลายที่บ้านดอนตาเพชร การพบตะกอนโรมัน (อเล็กซานเดรีย) ที่ตำบลพงดึก พบปราสาทเมืองสิงห์ เป็นต้น สิ่งต่างๆ เหล่านี้ เป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงให้เห็นว่าจังหวัดกาญจนบุรี เป็นแหล่งกำเนิดอารยธรรมที่มีความเป็นมาของคนที่ภูมิภาคตะวันตกได้เป็นอย่างดี ต่อมาในสมัยประวัติศาสตร์ครั้งกรุงศรี-อยุธยาเป็นราชธานี กาญจนบุรีมีฐานะเป็นเมืองด่านที่มีความสำคัญ ต่อการอยู่รอดของไทยอย่างมาก เหตุการณ์ที่ปรากฏ เช่น การเดินทัพผ่านด่านเจดีย์สามองค์ การรบที่ทุ่งลาดหญ้า ทำดินแดง และสามสบ จวบจนการย้ายเมืองกาญจนบุรีมาตั้งที่ปากแพรกหรือลิ้นช้าง เหตุการณ์ครั้งสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ญี่ปุ่นได้ใช้เส้นทางยุทธศาสตร์สายนี้ เกณฑ์เชลยศึกทำทางรถไฟไปพม่าซึ่งเรียกกันว่าทางรถไฟสายมรณะ ทำให้เชลยศึกต้องล้มตายเป็นจำนวนมากและฝังอยู่ที่สุสานทหารสหประชาชาติมาจนถึงสงครามอินโดจีน กาญจนบุรีเป็นดินแดนที่เป็นที่ฝึกซ้อมรบเพื่อเตรียมการรบในเวียดนาม ลาวและกัมพูชา ตลอดจนเรื่องราวของชนกลุ่มน้อย และปัญหาการสร้างเขื่อนตอนบนของแม่น้ำแควน้อยและแควใหญ่ จังหวัดกาญจนบุรีก็ได้รับการสนใจอย่างมาก เพราะจังหวัดกาญจนบุรีเป็นดินแดนที่พร่องรอยของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์มากที่สุดตั้งแต่ยุคหินเก่า หินกลาง หินใหม่ และยุคโลหะ ได้พบเครื่องมือเครื่องใช้ ภาชนะดินเผา โครงกระดูก เครื่องประดับ ตลอดจนซากพืชซากสัตว์ที่ละทิ้งไว้ตามพื้นดิน ในถ้ำเพิงผา แสดงว่า ได้มีมนุษย์อาศัยอยู่เป็นเวลานานไม่แพ้แหล่งก่อนประวัติศาสตร์ แหล่งอื่นๆ ของโลก ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดกาญจนบุรี เป็นสถานที่รวบรวม สงวน รักษา ศึกษา ค้นคว้า วิจัยและจัดแสดงวัตถุ

ทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นหลักฐานที่มีความสำคัญต่อการศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญา วิถีชีวิตในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์เหตุการณ์สำคัญทางสงคราม และวัตถุที่ใช้ในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงสภาพการดำเนินชีวิตในแต่ละท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดกาญจนบุรี ตั้งอยู่ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี บริเวณหลักกิโลเมตรที่ 14 ถนนสายกาญจนบุรี-ทองผาภูมิ อาคารศูนย์วัฒนธรรม หรือหอวัฒนธรรม จัดสร้างด้วยเงินสนับสนุนจากธนาคารกสิกรไทย จำกัด เป็นเงิน 3,350,596 บาท โดย มล.ภักศุก ก่าภู ผู้ว่าราชการจังหวัดกาญจนบุรีในสมัยนั้น เป็นประธานในพิธีเปิดและรับมอบอาคารศูนย์วัฒนธรรมจากธนาคารกสิกรไทย จำกัด เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2527 การจัดแสดงภายในศูนย์วัฒนธรรม อาคารศูนย์วัฒนธรรมเป็นอาคาร 2 ชั้น แบ่งเป็น 4 ห้อง ดังนี้ ห้องเครื่องมือเครื่องใช้ในบ้าน อาทิเช่น เขียนหมาก ครก ห้องเครื่องมือในการประกอบอาชีพ อาทิเช่น เครื่องสีฝัด ระหัดชกมวย และอุปกรณ์การดักจับสัตว์บกและสัตว์น้ำ ห้องประวัติศาสตร์ เป็นห้องที่จัดแสดงโบราณวัตถุตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์และในสมัยต่างๆ ที่ค้นพบได้ภายในจังหวัดกาญจนบุรี อาทิเช่น กำไลสำริด ลูกปัด เครื่องปั้นดินเผา เครื่องมือในยุคหิน โลงศพ ไม้โบราณ รวมทั้งอาวุธ ของใช้ ภาพถ่าย ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ห้องศาสนาและประเพณี เป็นห้องที่จัดแสดงวัตถุเกี่ยวกับศาสนา ประเพณีของไทย อาทิเช่น พระพุทธรูปปางต่างๆ ภาพเขียนเรื่องเทศน์มหาชาติ ตู้อพระธรรม คัมภีร์ใบลาน ตาลบัตรโบราณ เป็นต้น ซึ่งปัจจุบัน ศูนย์วัฒนธรรมเปิดให้บริการบุคคลทั่วไปได้เข้าชมเพื่อศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญา วิถีชีวิตในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์เหตุการณ์สำคัญทางสงคราม และวัตถุที่ใช้ในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ปัญหาและอุปสรรคที่ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นถึงสิ่งที่ไม่สามารถเอื้ออำนวยอำนวยความสะดวก ตลอดจนรูปแบบการจัดวางวัตถุโบราณที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์มากเกินไป และปริมาณข้อมูลของตัววัตถุโบราณที่มีอยู่ในห้องประวัติศาสตร์ไม่สามารถเป็นข้อมูลเชิงลึกได้จึงทำให้ผู้เข้าชมไม่สามารถทราบถึงประวัติศาสตร์ที่มาคุณลักษณะเป็นชื่อของวัตถุ หมายเลขวัตถุ สถานที่มา รายละเอียดของวัตถุ วิธีทำและประโยชน์ใช้สอย ท้องถิ่นที่ใช้ ชื่อผู้จัดทำวัตถุ ชื่อผู้บริจาควัตถุ วันเดือนปีที่ได้วัตถุ ได้แท้จริง (สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี, 2559, หน้า 4)

สืบเนื่องจากเหตุผลข้างต้น ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นการทำการวิจัยเรื่องการจัดการพิพิธภัณฑ์: กรณีศึกษาห้องประวัติศาสตร์ ศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อเป็นข้อมูลด้านการจัดวางรูปแบบในลักษณะของพิพิธภัณฑ์ที่มีความสอดคล้องและเกี่ยวเนื่องในทางประวัติศาสตร์ ตลอดจนได้คุณลักษณะเป็นชื่อของวัตถุ หมายเลขวัตถุ สถานที่มา รายละเอียดของวัตถุ วิธีทำและประโยชน์ใช้สอย ท้องถิ่นที่ใช้ ชื่อผู้จัดทำวัตถุ ชื่อผู้บริจาควัตถุ วันเดือนปีที่ได้วัตถุ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกศึกษาห้องประวัติศาสตร์ ศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดกาญจนบุรี เป็นกรณีศึกษา

วัตถุประสงค์การวิจัย

ในการศึกษาเพื่อจัดทำโครงการวิจัยเรื่อง “การจัดการพิพิธภัณฑ์: กรณีศึกษาห้องประวัติศาสตร์ศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดกาญจนบุรี” คณะผู้ศึกษาได้กำหนดวัตถุประสงค์การวิจัยไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาหาข้อมูลคุณลักษณะเป็นชื่อของวัตถุ หมายเลขวัสดุ สถานที่มา รายละเอียดของวัตถุ วิธีทำและประโยชน์ใช้สอย ท้องถิ่นที่ใช้ ชื่อผู้จัดทำวัสดุ ชื่อผู้บริจาควัสดุ วันเดือนปีที่ได้วัสดุในการจัดการนำเสนอในรูปแบบพิพิธภัณฑ์
2. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดแสดงวัตถุ ที่เหมาะสมกับการจัดแสดงในศูนย์วัฒนธรรม

ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาเพื่อจัดทำโครงการวิจัยเรื่อง “การจัดการพิพิธภัณฑ์: กรณีศึกษาห้องประวัติศาสตร์ศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดกาญจนบุรี” คณะผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

ขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษา เฉพาะ ห้องจัดแสดงวัตถุทางประวัติศาสตร์ศูนย์วัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

ขอบเขตด้านเนื้อหา ในการวิจัยนี้มุ่งศึกษาในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาหาข้อมูลคุณลักษณะเป็นชื่อของวัตถุ หมายเลขวัสดุ สถานที่มา รายละเอียดของวัตถุ วิธีทำและประโยชน์ใช้สอย ท้องถิ่นที่ใช้ ชื่อผู้จัดทำวัสดุ ชื่อผู้บริจาควัสดุ วันเดือนปีที่ได้วัสดุในการจัดการนำเสนอในรูปแบบพิพิธภัณฑ์
2. ศึกษารูปแบบการจัดแสดงวัตถุ ที่เหมาะสมกับการจัดแสดงในศูนย์วัฒนธรรม

ระเบียบวิธีการศึกษา

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จะเน้นศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำรา งานวิจัย และการให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ ตลอดจนการออกแบบพิพิธภัณฑ์ภายในห้องประวัติศาสตร์ ซึ่งผู้วิจัยได้วางรูปแบบการศึกษาวิจัยไว้ดังนี้

1. ข้อมูลและแหล่งข้อมูล
  - 1.1 การศึกษาพื้นฐานเบื้องต้น ได้จากการศึกษาค้นคว้า รวบรวมเอกสารทางวิชาการ ตำรา รายงาน บทความจากวารสาร และวารสารอิเล็กทรอนิกส์ แนวความคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการพิพิธภัณฑ์ ซึ่งเป็นข้อมูลลักษณะทุติยภูมิ ทั้งนี้ จะทำให้ได้กรอบแนวคิดและแนวทางในการศึกษาครั้งนี้

1.2 การศึกษาภาคสนาม

2. เครื่องมือในการศึกษา

2.1 ผู้วิจัย ทำหน้าที่เป็นผู้รวบรวมข้อมูลวัตถุโบราณภายในห้องประวัติศาสตร์และตั้งประเด็นคำถาม จัดบันทึก วิเคราะห์ ข้อมูลทั้งหมด ในทุกขั้นตอนของการศึกษา แล้วนำมาวิเคราะห์ วิจารณ์เพื่อทำความเข้าใจ

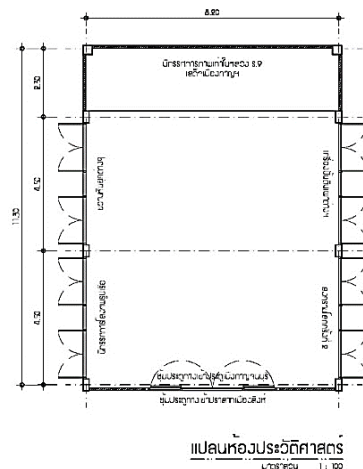
2.2 แบบบันทึก ผู้วิจัยได้ทำการบันทึกข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า การสัมภาษณ์ ผู้เชี่ยวชาญ นักโบราณคดี รวมถึงประเด็นต่างๆ ที่ได้มาจากผู้ให้ข้อมูลลงในสมุดบันทึกของผู้วิจัย รวมทั้ง ข้อเสนอแนะบางประการ การวิเคราะห์ข้อมูลของผู้วิจัยเองในแต่ละครั้งของการเก็บข้อมูลในตัววัตถุโบราณที่ศึกษา

3. วิธีรวบรวมข้อมูล ในการศึกษาวิจัยผู้ทำวิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้า รวบรวมเอกสารทางวิชาการ ตำรา รายงาน บทความจากวารสาร และวารสารอิเล็กทรอนิกส์ แนวความคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการพิพิธภัณฑ์: กรณีศึกษาห้องประวัติศาสตร์ ศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดกาญจนบุรี

4. การตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาทำการวิเคราะห์ข้อมูล รวบรวมรูปแบบ และแยกหมวดหมู่วัตถุโบราณ ข้อมูลที่ได้มานี้เป็นข้อมูลที่เป็นจริงที่มีอยู่ในห้องประวัติศาสตร์ ศูนย์วัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี นำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) อย่างยั่งยืน

ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการออกแบบห้องประวัติศาสตร์

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการพิพิธภัณฑ์: กรณีศึกษาห้องประวัติศาสตร์ศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดกาญจนบุรี” ผู้วิจัยได้สรุปผลการออกแบบภายในห้องประวัติศาสตร์ ให้มีจุดเด่นที่จะทำให้ผู้เยี่ยมชมเกิดความประทับใจ ซึ่งตัวห้องประวัติศาสตร์นั้นเป็นการจัดแสดงตัววัตถุเป็นหลัก เพียงแต่ปรับปรุงให้มีความสวยงามและมีชีวิตชีวา การปรับปรุงห้องทางด้าน การจัดวางให้เหมาะกับการจัดนิทรรศการ ปรับปรุงระบบไฟให้รองรับการติดตั้งสื่อมัลติมีเดีย นิทรรศการถาวรควรให้เป็นรูปแบบ (Historical Museum) เพื่อให้ผู้เยี่ยมชมมีความสนใจ และเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะเกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้ และเป็นที่น่าสนใจของผู้เยี่ยมชมนิทรรศการ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เยี่ยมชมอยู่ตลอดเวลา ผู้วิจัยได้สรุปผลการออกแบบข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการออกแบบห้องประวัติศาสตร์ศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดกาญจนบุรีไว้ดังนี้

ภาพ 1 แผนผังแสดงแปลน (plan) โดยรวมการแบ่งพื้นที่การจัดแสดงภายในห้องประวัติศาสตร์ศูนย์วัฒนธรรม

แปลน (plan) สถาปัตยกรรมภายในหอวัฒนธรรมนั้น เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง 8.20 เมตร ยาว 9.45 เมตร ผู้วิจัย ได้ออกแบบโซนในการแบ่งพื้นที่ในการจัดแสดงไว้ดังนี้

ทิศตะวันออก ประกอบด้วยประตูทางเข้าและออก ออกแบบทางเข้าให้เป็นซุ้มประตูปราสาทเมืองสิงห์ ซึ่งจำลอง มาจากปราสาทประธานเป็นศูนย์กลางของโบราณสถานมีลักษณะ เป็นปราสาทองค์เดียวทรงหอสูงคล้ายฝักข้าวโพด องค์ประธาน ตั้งอยู่บนฐานย่อมุมไม้ มีมุขยื่นออกไปรับกับมุขด้านในของโคปุระ หรือซุ้มประตูเข้าเป็นอาคารอยู่ระหว่างระเบียงคด ทั้ง 4 ด้าน ซึ่งอยู่ในแนวเดียวกับซุ้มขององค์ปราสาท และมีทางเข้าเฉพาะซุ้ม ด้านทิศตะวันออก

ออกแบบทางออกให้เป็นซุ้มประตูเมืองกาญจนบุรี ซึ่งจำลอง มาจากประตูเมืองกาญจนบุรีซึ่งเป็นประตูเมืองก่ออิฐถือปูน ยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น สร้างในรัชสมัยสมเด็จพระนั่งเกล้า เจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 เมื่อปี พ.ศ. 2374 เมื่อครั้งย้ายเมืองกาญจนบุรีจากตำบลลาดหญ้า มาตั้งที่ตำบลปากแพรก เดิมมี 8 ประตู ประกอบด้วย ประตูเมือง 6 ประตู และประตูช่องกุด 2 ประตู ปัจจุบันคงเหลือเฉพาะประตูเมืองด้านหน้าและกำแพงเมืองบางส่วน ที่อยู่ติดกันโดยได้มีการบูรณะ เมื่อปี พ.ศ. 2549 ซึ่งการออกแบบ จะจำลองแบบจริง มาย่อส่วนให้เกิดมิติทางศิลปะและพอดีกับพื้นที่ กับบริเวณห้องประวัติศาสตร์ หอวัฒนธรรม

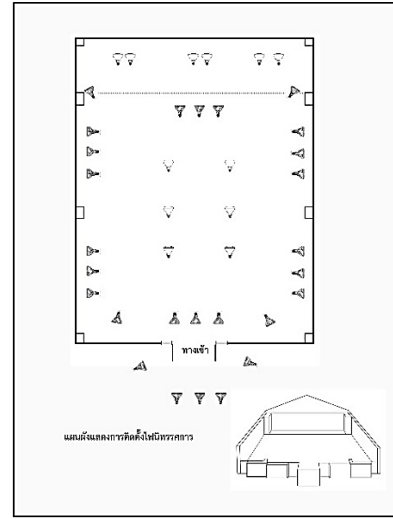
ทิศตะวันตก ประกอบด้วยนิทรรศการพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ร.9 เสด็จพระราชดำเนินปฏิบัติพระราชกรณียกิจ จังหวัดกาญจนบุรี เมื่อปี พ.ศ. 2506 ถึง พ.ศ. 2529 โดยการเพิ่ม แลนด์มาร์ค (Landmark) หุ่นขี้ผึ้งขนาดเท่าองค์จริงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ร.9 ตั้งอยู่ตรงกลาง ฝั่งซ้ายและขวาจะประกอบด้วย นิทรรศการภาพถ่ายเก่าในสมัยที่ท่านเสด็จพระราชดำเนิน ปฏิบัติพระราชกรณียกิจจังหวัดกาญจนบุรี รวม 10 วาระ โดยเน้น ความเรียบง่ายและสบายตา

ทิศเหนือ ประกอบด้วย การจัดแสดงวัตถุโบราณในยุค ประวัติศาสตร์ ได้แก่ การจัดแสดงเครื่องปั้นดินเผา อาวุธสงครามโลก ครั้งที่ 2 โดยเน้นความเรียบง่ายและสบายตา แต่เน้นหนักออกแบบ ให้ตัววัตถุมีความโดดเด่นเป็นจุดสนใจของบริเวณนั้นๆ เพิ่มด้วย นิทรรศการติดฝาผนังประกอบคำบรรยาย เพื่อเพิ่มความรู้อีกกับ ผู้เข้าชมรับชมภายในห้องประวัติศาสตร์

ทิศใต้ ประกอบด้วยการจัดแสดงวัตถุโบราณในยุคก่อน ประวัติศาสตร์ ได้แก่ โลงศพรูปเรือ ขวานหินในยุคต่างๆ เป็นต้น จะมีความคล้ายคลึงกับนิทรรศการฝั่งทิศเหนือคือเน้นความเรียบง่าย และสบายตา แต่เน้นหนักออกแบบให้ตัววัตถุมีความโดดเด่น เป็นจุดสนใจของบริเวณนั้นๆ เพิ่มด้วยนิทรรศการติดฝาผนัง ประกอบคำบรรยายเพื่อเพิ่มความรู้อีกกับผู้เข้าชมรับชมภายใน ห้องประวัติศาสตร์

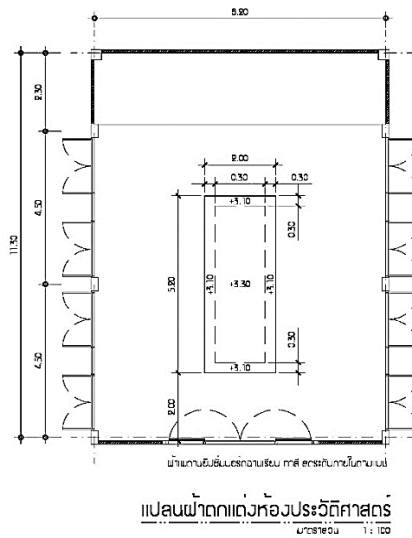
เทคนิคทางด้านแสง ออกแบบให้มีแสงส่องสว่างยังตัววัตถุ ที่จัดแสดงให้เกิดมิติและน่าสนใจในสิ่งนั้นประกอบด้วยโคมไฟ ฮาโลเจน ไฟสปอตไลท์ ไฟส่องบอร์ดนิทรรศการ ไฟส่องภาพ เป็นต้น

เทคนิคด้านสื่อ ออกแบบนิทรรศการใส่สติ๊กเกอร์ติดฝาผนัง และจอทีวี เพื่อเป็นการบรรยายในพื้นที่นิทรรศการนั้นๆ

ภาพ 2 แผนผังแสดงแปลน (plan) การติดตั้งนิทรรศการภายใน ห้องประวัติศาสตร์ศูนย์วัฒนธรรม

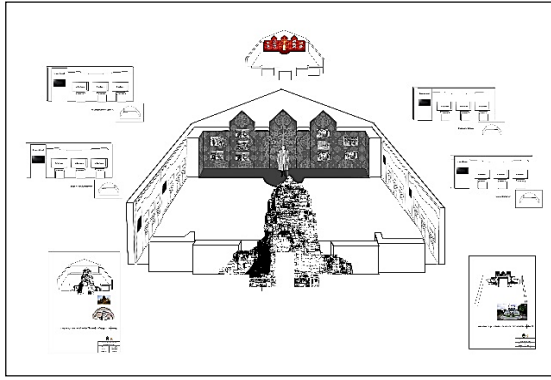
ลักษณะการติดตั้งไฟนั้นเน้นหลอดไฟยุคใหม่ซึ่งคุณภาพ ในการใช้งานทนและไม่เกิดความร้อน เป็นการประหยัดในการใช้ไฟฟ้า หลอดไฟที่ใช้ เช่น โคมไฟฮาโลเจน ไฟสปอตไลท์ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังไม่รวมหลอดไฟภายในตู้จัดแสดงนิทรรศการ

ภาพ 3 แผนผังแสดงแปลน (plan) แบบฝ้าเพดานพื้นที่การจัดแสดง ภายในห้องประวัติศาสตร์ศูนย์วัฒนธรรม

เมื่อนำทุกทิศมาประกอบกันจะได้แผนภาพในการดีไซน์ ห้องประวัติศาสตร์ ให้เกิดมิติในการนำเสนอให้ครบองค์ประกอบ ในการออกแบบ

ภาพ 4 แผนผังแสดงแปลน (plan) พื้นที่การจัดแสดงโดยรวม ภายในห้องประวัติศาสตร์ศูนย์วัฒนธรรม

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์การจัดการพิพิธภัณฑ์: กรณีศึกษา ห้องประวัติศาสตร์ศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดกาญจนบุรี ทำให้ผู้วิจัย ได้ศึกษาค้นคว้าจากตำราและเอกสารตลอดจนลงพื้นที่วิจัย จากสถานที่จริงในพิพิธภัณฑ์ต่างๆ ได้นำแนวทางการจัดการ พิพิธภัณฑ์อื่นๆ มาจัดทำเป็นตัวแบบ (model) ของพิพิธภัณฑ์ ห้องประวัติศาสตร์ศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อเป็นแนวทาง ในการพัฒนาการจัดการพิพิธภัณฑ์ห้องประวัติศาสตร์ศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งมีจุดเด่นที่จะทำให้ผู้เยี่ยมชมเกิดความประทับใจ ซึ่งตัวห้องประวัติศาสตร์นั้นเป็นการจัดแสดงเนื้อหาทางด้านตัววัตถุ โบราณต่างๆ ที่ได้รับมอบและบริจาคจากบุคคลต่างๆ ทั้งภายใน หน่วยงาน ตลอดจนภายนอกหน่วยงาน ซึ่งตัววัตถุที่จัดแสดงนิทรรศการ มีความน่าสนใจในตัวของมันเองอยู่แล้ว เพียงแต่ควรปรับปรุง ให้มีความสวยงาม ทันสมัยและมีชีวิตชีวา เช่น ปรับปรุงห้องใหม่ ปรับปรุงการจัดวางตัววัตถุ การจัดแสดงให้มีความโดดเด่น จัดแสดง ด้วยแสง สี เช่นเดียวกับพิพิธภัณฑ์อื่นๆ สอดคล้องกับธัญชนก วิมลสันติรังษี และทรงพันธ์ เจริมประยงค์ (2559, หน้า 1-25) ได้สรุปผลวิจัยว่า นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายหรือ เทียบเท่า ใช้เวลาในการเข้าชม พิพิธภัณฑ์โดยเฉลี่ย 79.40 นาที นักเรียนส่วนใหญ่เลือกชมนิทรรศการตามความดึงดูดของนิทรรศการ และประเภทภาพถ่ายที่นักเรียนถ่ายมากที่สุด คือ ภาพถ่ายแบบ เฉพาะเจาะจง (macro/close-up) ทั้งนี้ นักเรียนให้ความสนนใจ กับวัตถุจัดแสดงในนิทรรศการมากที่สุด ปัจจัยหลักที่ดึงดูดความสนใจ ของนักเรียน คือ องค์ประกอบการจัดแสดง โดยเฉพาะการจัดแสงไฟและ ตำแหน่งของวัตถุจัดแสดง ในการศึกษาความพึงพอใจพบว่า นักเรียน มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งในด้านการจัดแสดงนิทรรศการ และด้านเนื้อหาที่มีการจัดแสดง และนักเรียนยังได้รับประโยชน์ จากการเข้าชมนิทรรศการในระดับมากที่สุดเช่นเดียวกัน

ตลอดจนการปรับปรุงให้พร้อมสำหรับการให้บริการ ปรับปรุงห้องทางด้านการจัดวางให้เหมาะกับการจัดแสดง นิทรรศการ ปรับปรุงระบบไฟให้รองรับการติดตั้งสื่อมัลติมีเดีย เป็นต้น ส่วนด้านเนื้อหาและรูปแบบนิทรรศการ นิทรรศการถาวร

ควรให้เป็นรูปแบบ (Historical Museum) เพื่อให้ผู้เยี่ยมชมมีความสนใจ และเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะเกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้ และเป็นที่น่าสนใจของผู้เยี่ยมชมนิทรรศการ นอกจากนี้ ควรจัดให้มีการจำลองตัววัตถุโบราณที่สามารถจับต้องได้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และไม่น่าเบื่อสำหรับผู้ที่ต้องการสัมผัสตัววัตถุ จัดนิทรรศการ หมุนเวียนพร้อมๆ กับการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง เพื่อกระตุ้นให้ผู้เข้าชมขอยุ่ตลอดเวลา ในขณะที่ต้องมีการประชาสัมพันธ์เจาะจงไปยังกลุ่มเป้าหมายให้มากที่สุด เช่น ผู้บริหาร บุคลากร นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ตลอดจนประชาชนทั่วไปในจังหวัดกาญจนบุรีและจังหวัดพื้นที่ ใกล้เคียง จุดอ่อนของพิพิธภัณฑ์เท่าที่พบ คือ สถานที่ที่ตั้งที่ห่างไกล จากแหล่งชุมชนใหญ่ การจัดแสดงตัววัตถุไม่เหมาะสม กระจัดกระจาย อย่างไม่มีรูปแบบแผน รูปแบบห้องและการจัดแสดงไม่มีความน่าสนใจ แสง เสียงในรูปแบบสื่อมัลติมีเดียไม่มี ดังนั้น ควรมีการปรับปรุงห้อง ประวัติศาสตร์ เพื่อรองรับผู้เข้าชมต่อไป

อภิปรายผล

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) โดยผู้วิจัย จะเน้นหนักไปทางเรื่องการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำรา งานวิจัย ตลอดจนถึงพื้นที่ต่างๆ ทั้งภายนอกและภายในส่วนที่ทำการวิจัย และการให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ ตลอดจนการออกแบบพิพิธภัณฑ์ ภายในห้องประวัติศาสตร์ศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดกาญจนบุรี จะเน้น ให้พิพิธภัณฑ์ทำหน้าที่เป็นพิพิธภัณฑ์ในรูปแบบ (Historical Museum) และเน้นให้ผู้เยี่ยมชมมาชมพิพิธภัณฑ์ได้อย่างไม่รู้เบื่อ สามารถมาแล้ว มาอีกได้ สนับสนุนให้เกิดกระแสมุมมองในการท่องเที่ยวและเรียนรู้ ในแหล่งเรียนรู้เกิดขึ้นในสังคมไทย โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ เน้นให้ ผู้เยี่ยมชมซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาและบุคคลทั่วไป มีความประทับใจ พิพิธภัณฑ์และการให้บริการ จนกระทั่งนำไปบอกต่อและทำให้ มีนักท่องเที่ยวหน้าใหม่เข้ามาชมเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ สอดคล้องกับ จิรา จงกล (2532, หน้า 2) ได้กล่าวว่า บทบาทและหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์ คือ การเป็นสถาบันของประชาชน เป็นศูนย์กลางของชุมชนให้บริการ ประชาชนทุกประเภท ทุกเพศทุกวัย ทุกระดับการศึกษา เป็นสถานที่ ซึ่งให้ความรู้ ความสนุกเพลิดเพลิน และนำพิพิธภัณฑ์ไปสู่ชุมชน ทุกแห่งที่อยู่ห่างไกล หรือเรียกอีกอย่างว่าพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น พิพิธภัณฑ์ยุคใหม่ จะต้องมีการที่ตอบสนองความต้องการ ของประชาชนในสังคมยุคใหม่ได้ มิเช่นนั้นพิพิธภัณฑ์แห่งนั้น ก็จะถูกกลายเป็นพิพิธภัณฑ์ที่ล้าสมัยในวงการอาชีพ (นิคม มูลิกะคามะ, 2521, หน้า 2-3) ให้คำจำกัดความไว้ว่า “พิพิธภัณฑ์ คือ สถาบัน ที่ตั้งขึ้นเพื่อรวบรวม สงวนรักษา และจัดแสดงวัตถุอันมีความสำคัญ ทางวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม เพื่อประโยชน์ในการศึกษา ค้นคว้า และความเพลิดเพลิน รวมถึงหอศิลปะอนุสรณ์สถานทางประวัติศาสตร์ สวนพฤกษชาติวนอุทยาน สวนสัตว์และสถานที่อื่นๆ ที่จัดแสดง สิ่งมีชีวิต” ดังนั้น การศึกษาจากการเข้าชมพิพิธภัณฑ์หรือสถานที่อื่น ที่มีความหมายโดยนัยข้างต้นที่ได้กล่าวมา เป็นการศึกษาข้อมูล ที่เห็น ภาพได้ชัดเจนเมื่อเทียบกับการศึกษาภายในระบบภายใน ห้องเรียนหรือตำรา อีกทั้งยังสามารถเลือก ศึกษาได้ตามอัธยาศัย

พิพิธภัณฑ์ได้ทำหน้าที่เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีความรับผิดชอบ ต่อสังคม เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สังคมเกิดความตระหนักและรัก ในประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชนภูมิภาคตะวันตก เข้าใจรากเหง้า และความเป็นตัวตนของคนภูมิภาคตะวันตก ตลอดจนเผยแพร่ ความเป็นคนภูมิภาคตะวันตกให้เป็นที่รู้จัก สอดคล้องกับ อัจฉิมา หนูคง, ไพบูลย์ ดวงจันทร์, ฉันทัส ทองช่วย และมัณฑนา นวลเจริญ (2559, หน้า 179-197) ได้กล่าวไว้ว่า การส่งเสริม มรดกศิลปวัฒนธรรมที่ปรากฏจากหลักฐานแหล่งโบราณคดี ประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ สถาปัตยกรรมศาสนสถาน ภูมิปัญญา จิตรกรรม ประเพณีวัฒนธรรม และอื่นๆ ที่ทรงคุณค่า คงความงดงามให้มันคง มันคงและยั่งยืน เป็นอัตลักษณ์ของชาติ นอกจากนี้ การเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรเพื่อรองรับการท่องเที่ยว ทางวัฒนธรรมให้ทันสมัย บุคลากรจะต้องมีความพร้อมทั้งสุขภาพ กายและใจ อยู่ดี กินดี มีความสุข สามารถรังสรรค์กิจกรรมดีๆ แก่นักท่องเที่ยวให้เกิดความสนใจกลับมาเที่ยวซ้ำอีก อย่างไรก็ตาม ยุคทองแห่งการท่องเที่ยวในหลายประเทศ รวมทั้งประเทศไทย พัฒนาเศรษฐกิจให้มีความแข็งแกร่งจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ที่เป็นเศรษฐกิจหลัก ซึ่งสร้างรายได้สูงสุดในสังคมโลกปัจจุบัน ทั้งนี้ แนวทางการส่งเสริมพิพิธภัณฑ์ เพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ในจังหวัดภูเก็ต มีแนวทางในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ให้มีความ สมสมัยเหมาะสมแก่สถานการณ์ปัจจุบัน การสร้างสิ่งกระตุ้น ในด้านการจัดแสดงพิพิธภัณฑ์ การจัดบริการในช่วงเทศกาลต่างๆ การสร้างอัตลักษณ์ของพิพิธภัณฑ์ให้นักท่องเที่ยวมีโอกาส เลือกลงตามลักษณะเด่นของพิพิธภัณฑ์ และกำหนดแนวทาง ของพิพิธภัณฑ์ให้เหมาะสมโดยร่วมมือในระหว่างประเทศ เพื่อยกระดับ การพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้เกิดความมั่นคง มั่นคง และยั่งยืนต่อไป

จากการวิจัยผู้วิจัยพบว่า หอวัฒนธรรม จังหวัดกาญจนบุรี ในฐานะที่เป็นหน่วยงานหนึ่งทางสังคมที่มีหน้าที่เป็นแหล่งเรียนรู้ ก็ต้องมีการปรับเปลี่ยนพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เข้าชมเพื่อศึกษาหาความรู้ ตลอดจนเป็นการพักผ่อนหย่อนใจภายในครอบครัว ทำหน้าที่ เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาสังคมให้มากที่สุด จากที่เคยเป็นพิพิธภัณฑ์ ที่รอให้ผู้คนเข้ามาชม โดยมีเพียงวัตถุจัดแสดง ป้ายข้อมูล บอร์ด นิทรรศการต่างๆ ควรเปลี่ยนโฉมมาเป็นแหล่งเรียนรู้ที่น่าสนใจ ดึงดูดใจ และการสร้างเรียนรู้ สิ่งสำคัญที่ทำให้ผู้เข้าชมสนใจเข้ามาเยี่ยมชม พิพิธภัณฑ์ ก็คือ การมาชมพิพิธภัณฑ์ไม่ใช่เรื่องน่าเบื่อ น่ากลัว หากแต่ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินไปพร้อมๆ กัน อีกทั้ง พิพิธภัณฑ์ยังมีอาคารสถานที่ที่สวยงาม ทำให้ผู้เยี่ยมชมได้มาผ่อนคลาย และได้ถ่ายภาพสวยๆ อีกด้วย และผู้วิจัยยังพบว่า พิพิธภัณฑ์ในอนาคต ของคนส่วนใหญ่ ก็คือ พิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิตชีวา มีการจำลองที่สมจริง เช่น ยุคก่อนประวัติศาสตร์เป็นอย่างไร ยุคกรุงรัตนโกสินทร์เป็นอย่างไร แล้วใช้สื่อมัลติมีเดียเพิ่มเติมเพื่อความสมจริง ทำให้พิพิธภัณฑ์ เป็นสถานที่ที่เมื่อก้าวเข้ามาแล้วได้รับความรู้ใหม่ๆ ได้พักผ่อนหย่อนใจ และมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น พื้นที่นั่งเล่นฟรีอินเทอร์เน็ต

ร้านกาแฟ เป็นต้น จากการศึกษาข้อมูลดังกล่าวต่างๆ ทำให้ผู้วิจัยได้ แนวทางในการจัดการพิพิธภัณฑ์ และนำไปสู่การจัดทำต้นแบบ (model) สำหรับอีก 3 คือ ห้องเครื่องมือเครื่องใช้ในบ้าน ห้องเครื่องมือ ในการประกอบอาชีพ และพระพุทธรูปศาสนา ที่จะต้องมีการปรับปรุง ในอนาคตเหมาะสมกับสังคมยุคปัจจุบันต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษาคั้งนี้
  - 1.1 ยังคงมีข้อมูลตัววัตถุที่ยังไม่ทราบรายละเอียด ควรทำการศึกษาวิจัยเพิ่มเติม
  - 1.2 ควรมีการสำรวจสถานที่ และรูปภาพมาเปรียบเทียบ มีความแตกต่างอย่างไรบ้าง
  - 1.3 ควรมีการสัมภาษณ์บุคคลต่างๆ เพื่อเก็บข้อมูล
  - 1.4 ควรมีการวัดขนาดความสูง กว้าง ยาว ของวัตถุโบราณ
  - 1.5 ควรมีการจัดระบบไฟ แสง สี และสื่อมัลติมีเดีย
  - 1.6 ควรมีการจัดทำห้องเก็บวัตถุจัดแสดง
2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป
  - 2.1 ควรใช้กระบวนการเทคนิคการวิจัยปฏิบัติการ แบบมีส่วนร่วมให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติม
  - 2.2 ควรมีการศึกษาเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ต่างๆ
  - 2.3 ควรมีการเผยแพร่ข้อมูลพื้นฐาน

รายการอ้างอิง

- กาญจนา แสงลิมสุวรรณ, ศรีนยา แสงลิมสุวรรณ. (ตุลาคม-ธันวาคม, 2555). การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน. *วารสารนักบริหาร*, 32 (4), 139-146.
- จิรา จงกล. (2532). *พิพิธภัณฑ์สถานวิทยา*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- ฉันทันชก วิมลสันติรังษี, ทรงพันธ์ เจริมประยงค์. (เมษายน-มิถุนายน, 2559). เรียนรู้ผ่านสายตาผู้เข้าชม: การศึกษาพฤติกรรมผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์ด้วยเทคนิคเสียงจากภาพ. *วารสารสารสนเทศศาสตร์*, 34 (2), 1-25.
- นิคม มูลิกะคามะ กุลพันธาดา จันทร์โพธิ์ศรี และมณีรัตน์ ท่วมเจริญ. (2521). *วิชาการพิพิธภัณฑ์* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี. (2556). *รายงานประจำปี 2556*. กาญจนบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- อัจฉิมา หนูคง, ไพบูลย์ ดวงจันทร์, ฉันทัส ทองช่วย, มัณฑนา นวลเจริญ. (ตุลาคม 2558-มีนาคม 2559, (2559)). การจัดการพิพิธภัณฑ์อย่างสร้างสรรค์ เพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในจังหวัดภูเก็ต. *วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 10 (2), 179-197